

УДК 336.71.01

Ткаченко В.В.

Університет банківської справи

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ КОНСОЛІДОВАНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ГРУПИ

У статті уточнено поняття «периметр консолідації» та «об'єкт консолідованої фінансової звітності», досліджено наукові концепції щодо визначення складу консолідованої групи. На основі порівняльного аналізу норм вітчизняного законодавства та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) виявлено окремі розбіжності у назві та визначенні термінів щодо можливого складу консолідованої групи в цілому та банківської групи зокрема. Проаналізовано критерії класифікації придбаних часток у статутному капіталі компаній та алгоритм їх класифікації, який може бути використаний для спрощення процедури ідентифікації учасників консолідованої групи.

Ключові слова: консолідована фінансова звітність, група компаній, банк, материнська компанія, дочірня компанія, асоційована компанія, спільне підприємство.

Tkachenko V.V.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF DETERMINATION OF A COMPOSITION OF CONSOLIDATED BANKING GROUP

The paper is devoted to an urgent problem. Determination of a composition of a consolidated group influences accounting methods of consolidation you have to use for the formation of consolidated financial statements.

Several researchers have studied methodical aspects of a formation of consolidated financial statements. Among them are in Ukraine: V.N. Kostyuchenko, V.P. Onishchenko, I.V. Semchuk, M.R. Luchko, A.S. Gerasimenko, O.E. Kuzminska. A problem of an identification of an object of consolidated financial statements has been investigated abroad by E.V. Glukhova. Unfortunately there is little information about this in Ukraine. Some aspects of identification of the object of consolidated financial statements have been shown in the researches of M.S. Ambarchyan. Also economic and legal principles of consolidation of enterprises have been in the focus of attention with V.N. Kostyuchenko.

The aim of the paper is to investigate theoretical and methodical bases of determination of a composition of a consolidated banking group.

Our study was made using a method of comparative analysis.

In the paper a concept of an object of consolidated financial statements has been clarified. Scientific concepts concerning determination of a composition of consolidated group have been studied. Norms of national legislation and International Financial

Reporting Standards concerning the above mentioned problem have been compared. The analysis has allowed to reveal some discrepancies in a title and a definition of participants of consolidated group. Classification criteria of acquired stakes of companies and their algorithm of classification have been described. This can be used for simplify the procedure of identification of members of consolidated group.

Keywords: consolidated financial statements, group of companies, bank, parent company, subsidiary, associate, joint venture.

Ткаченко В.В.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СОСТАВА КОНСОЛИДИРОВАННОЙ БАНКОВСКОЙ ГРУППЫ

В статье уточнено понятие «периметр консолидации» и «объект консолидированной финансовой отчетности», исследованы научные концепции по определению состава консолидированной группы. На основе сравнительного анализа норм отечественного законодательства и Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) выявлены отдельные различия в названии и определении терминов относительно возможного состава консолидированной группы в целом и банковской группы в частности. Проанализированы критерии классификации приобретенных долей в уставном капитале компаний и алгоритм их классификации, который может быть использован для упрощения процедуры идентификации участников консолидированной группы.

Ключевые слова: консолидированная финансовая отчетность, группа компаний, банк, материнская компания, дочерняя компания, ассоциированная компания, совместное предприятие.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Від визначення складу консолідованої групи банків залежить вибір бухгалтерських методів консолідації, які потрібно застосувати для формування показників консолідованої фінансової звітності (КФЗ) банківських установ. До того ж склад консолідованої групи впливає на терміни, витрати на складання звітності і її подальший аудит. В зв'язку з цим актуалізується дослідження сутності об'єкта КФЗ та його складу, який включає в себе компанії-учасники консолідованої групи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми організаційно-методичного забезпечення формування та аналізу показників КФЗ досліджувались у працях багатьох українських та зарубіжних вчених. У цьому контексті варто відзначити роботи

В.М. Костюченко, В.П. Онищенко, І.В. Семчук, М.Р. Лучка, О.С. Герасименко, М.С. Амбарчян, О.Е. Кузьмінської, О.Ю. Волкової, О.М. Грибановського, З.М. Алієва та ін.

Так, наприклад, В.М. Костюченко досліджувала теоретичні та економіко-правові засади об'єднань підприємств [14]. В свою чергу М.С. Амбарчян розкрила деякі питання, пов'язані із управління периметром консолідації банківських установ [1]. Натомість Е.В. Глухова розглянула порядок визначення об'єкта КФЗ крізь призму аналізу відповідних вимог МСФЗ [4]. Класифікацію ж придбанної частки компанії та питання повного відображення інформації про неї у КФЗ досліджує О.М. Грибановський [7]. Але загалом запропонована тема не була достатньо розкрита вітчизняними науковцями.

Цілі статті. Для розкриття теми автор ставить такі завдання:

– дослідити сутність та співвідношення понять «периметр консолідації» та «об'єкт консолідованої звітності»;

– систематизувати наукові концепції щодо ідентифікації об'єкта КФЗ;

– дослідити підходи МСФЗ, Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО), нормативно-правової бази України щодо складу консолідованої групи загалом та консолідованої банківської групи зокрема;

– запропонувати авторське визначення об'єкта КФЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для початку варто з'ясувати, які існують підходи до визначення периметра консолідації. Вітчизняні та зарубіжні науковці виділяють такі підходи:

– узагальнення показників фінансово-економічної діяльності групи суб'єктів господарювання, індивідуальні звіти яких включаються до КФЗ [4, с. 23];

– примітка КФЗ, яка надає інформацію про перелік компаній-учасників групи і описує характер відносин контролю і власності, які виникають між ними [1, с. 3];

– перелік компаній, дані про фінансовий стан і результати діяльності яких повинні включатися в КФЗ компанії [3].

В цілому, можна узагальнити, що периметр консолідації – це суто бухгалтерське поняття, яке використовується в обліковій практиці для визначення кола компаній, що підлягають консолідації.

Виходячи з цього, дані про компанії-учасники відображаються у КФЗ.

Для розкриття сутності об'єкта КФЗ потрібно розглянути підходи науковців, а також вимоги МСФЗ та національного законодавства до складу групи компаній.

У науковій літературі виділяються такі основні концепції ідентифікації об'єкта КФЗ: концепція власності, концепція контролю та концепція управління. Розглянемо більш детально кожен із них. Так, концепція власності передбачає у якості критерію ідентифікації об'єкта КФЗ володіння материнською компанією часткою у статутному капіталі дочірньої у розмірі 50% та більше. Відповідно до цієї концепції учасниками консолідованої групи підприємств є материнська та дочірні компанії [4, с. 20]. Можливі варіанти відносин власності між материнським та дочірніми компаніями можна побачити на прикладі горизонтальної, вертикальної та змішаної груп.

У горизонтальній групі материнська компанія володіє більшістю акцій у статутних капіталах дочірніх підприємств та безпосередньо контролює їх діяльність. Наприклад, компанія А володіє більше ніж 50% голосуючих акцій компаній Б та В, які є її дочірніми компаніями (рис. 1.1).

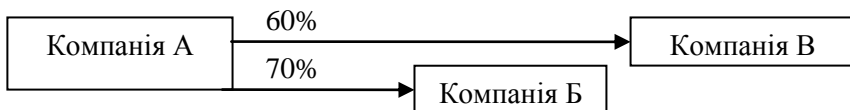

Рис. 1.1 Прямі відносини власності компанії А щодо компаній Б, В

Джерело: складено на основі [8, с. 551]

Вертикальна група характеризується тим, що участь материнського підприємства у статутному капіталі дочірніх компаній є опосередкованою. Наприклад, компанія А володіє 70% голосів компанії Б, а компанія Б, в свою чергу, володіє такою ж часткою голосів компанії В. У цьому випадку компанія А контролює підприємство В через дочірню компанію Б. При цьому частка її реальної участі в капіталі компанії В розраховується як добуток часток компанії А в Б та компанії Б у В, та складає 49% (рис. 1.2).

Рис. 1.2 Непрямі відносини власності компанії А щодо компаній Б, В

Джерело: складено на основі [8, с. 551]

Змішана група може мати різну структуру та характеризується складною системою відносин власності. Участь материнського підприємства у статутних капіталах дочірніх компаній у змішаній групі є результатом послідовно-паралельної системи участі. Наприклад, підприємство А володіє 70% акцій підприємства Б та 20% акцій підприємства В, а підприємство Б в свою чергу володіє 30% акцій підприємства В. Частка участі в капіталі материнської компанії А в компанії В складає 41% [14, с. 27–29] (рис. 1.3).

Рис. 1.3 Змішані відносини власності компанії А щодо компанії В

Джерело: складено на основі [8, с. 551]

У вітчизняному законодавстві превалює підхід до розуміння контролю як системи відносин власності. Так, у Законі України «Про акціонерні товариства» під контролем розуміється вирішальний вплив на господарську діяльність суб'єкта господарювання, який здійснюється шляхом реалізації права володіння або користування всіма або значною частиною активів. Також контроль здійснюється через вирішальний вплив на формування складу, результати голосування та прийняття рішень органами управління суб'єкта господарювання [9]. У Законах України «Про банки і банківську діяльність» та «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» відзначено, що «контроль досягається шляхом прямого та/або опосередкованого володіння одноосібно або спільно з іншими особами 50 та більше відсотками статутного капіталу юридичної особи» [10;12].

В основу наведених вище визначень покладений правовий критерій, в той час як фактичні відносини контролю в них не враховуються.

Відповідно до ПСБО 19 основним критерієм контролю визначається вирішальний вплив на фінансову, господарську і комерційну політику підприємства для одержання вигод від результатів його діяльності [23].

Наступним підходом є концепція контролю. Сутність цього підходу полягає у тому, що фактичний контроль може існувати навіть тоді, коли материнська компанія володіє менше ніж 50% голосів. Склад групи у цьому випадку, як і при розгляді попередньої концепції, представлений материнським та дочірніми підприємствами. Саме такий підхід до розуміння контролю визначають МСФЗ. Зупинимось детальніше на цьому моменті. Так, за МСФЗ 10 інвестор контролює об'єкт інвестиції, якщо він впливає або має право впливати на різні надходження. Таке право він має завдяки участі в об'єкті інвестування.

Приведене вище визначення є загальним, а тому потребує більш детального розгляду конкретних ознак контролю, які можна знайти в тексті МСФЗ 10. Відповідно до цього Стандарту передбачаються як юридичні ознаки контролю, а саме: величина частки власності у капіталі учасника групи; так і фактичний контроль над його діяльністю. У такому разі частка контролю материнської компанії групи за капіталом учасника групи та частка власності у капіталі учасника групи можуть не співпадати. Це можна проілюструвати на конкретних прикладах. Так, материнський банк, якому належить більшість голосів в капіталі учасника групи, фактично може не контролювати його за умови, якщо управління найбільш значимими видами діяльності здійснює ліквідатор або регулятор. Втім, можлива і протилежна ситуація, при якій обсяг контролю перевищує частку власності. Наприклад, материнський банк має частку у капіталі дочірньої компанії в розмірі 40% та цінні папери, які можуть бути конвертовані у прості акції учасника групи. У цьому випадку частка інвестора збільшиться до 70% акцій з правом голосу. Відповідно до МСФЗ 10 власник таких цінних паперів має право звзвати межі повноважень іншого учасника в капіталі емітента при голосуванні відносно фінансової та поточної політики дочірньої компанії [2, с. 8; 4, с. 20].

Концепція управління, на відміну від двох попередніх концепцій, охоплює материнську, дочірні компанії, а також організації, які перебувають під спільним контролем чи управлінням. Сюди ж варто віднести і асоційовані компанії, на які поширюється суттєвий вплив материнської компанії.

Загалом, сутність концепції управління полягає в тотожності об'єкта консолідованої фінансової звітності та об'єкта

управління [4, с. 20].

Зважаючи на те, що концепція власності та контролю спирається на відносини контролю всередині групи, важливо дослідити також інші види відносин, які можуть виникати між учасниками групи при включенні до її складу асоційованих та спільних підприємств.

Сутність та характерні особливості відносин суттєвого впливу між материнською і асоційованими компаніями визначаються у МСБО 28 та ПСБО 12. За цими стандартами суттєвим впливом визнаються повноваження материнської компанії щодо прийняття рішень з фінансової та операційної політики асоційованої компанії без здійснення контролю та спільного контролю над нею [17;22].

Основною ознакою наявності суттєвого впливу є володіння пакетом акцій від 20% до 50% у статутному капіталі асоційованої компанії. Втім, можливі і виключення. Так, відносини суттєвого впливу виникають у випадках, якщо материнська компанія впливає на прийняття управлінських рішень через представників у керівному органі асоційованої компанії; якщо між материнською та асоційованою компанією здійснюється обмін керівним персоналом та важливою технічною інформацією [16, с.19].

Натомість спільний контроль виникає у випадках: якщо існує погоджений контракт або договір про спільну діяльність між учасниками спільного підприємства; якщо відбувається розподіл контролю між учасниками спільного підприємства за умовами контракту, коли потребують узгодження стратегічні, фінансові та операційні рішення щодо діяльності об'єкта інвестування [12;19;20;22].

Таким чином, в процесі розгляду концепції власності, контролю та управління виділяються у складі об'єкта КФЗ материнська компанія, дочірні компанії, асоційовані компанії, спільні підприємства. Розглянемо законодавчі визначення цих термінів у МСФЗ (МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність», МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання», МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства», МСФЗ 11 «Спільна діяльність», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 5 «Довгострокові активи, які утримуються для продажу та

припинення діяльності») та порівняємо їх з вимогами вітчизняного законодавства (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика окремих термінів щодо
можливого складу консолідованої групи

СФЗ	Вітчизняне законодавство та облікові стандарти
1. Група	
материнське підприємство зі всіма його дочірніми компаніями [18].	материнське підприємство та його дочірні підприємства [21]; материнський банк, його одна чи декілька українських та/або іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній [10].
2. Материнське (холдингове) підприємство	
суб'єкт господарювання, який контролює одного або декількох суб'єктів господарювання [18].	публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [6]; підприємство, яке здійснює контроль дочірніх підприємств [23].
3. Дочірнє підприємство	
суб'єкт господарювання, некорпоративний суб'єкт господарювання, наприклад партнерство, якого контролює інший суб'єкт господарювання [18;20].	корпоративне підприємство – господарське товариство, корпоративним пакетом акцій якого володіє, користується та розпоряджається холдингова компанія [13]; юридична особа, яка контролюється іншою материнською компанією [23;10;12].
4. Асоційоване підприємство	
суб'єкт господарювання, який: не є корпорацією; не є дочірнім підприємством або часткою в спільному підприємстві; на який інвестор має суттєвий вплив [20].	група юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі та/або управлінні [6]; юридична особа, в якій інша юридична особа володіє прямо та/або опосередковано 20 або більше відсотками статутного капіталу та/або голосів [12]; підприємство, на яке інвестор має суттєвий вплив і яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора [24].
5. Спільне підприємство	
угода, за якою сторони, у яких є спільний контроль, мають право на чисті активи, що належать до угоди [19].	підприємства, створені завдяки об'єднанню капіталу суб'єктів господарювання України та іноземних суб'єктів господарювання, та які ведуть спільне управління, розподіляють результати діяльності та ризику [11].

Продовження табл. 1

6. Структурована компанія (компанія спеціального призначення)	
суб'єкт господарювання, структура та управління якого побудована таким чином, що права голосу не є домінуючим чинником у вирішенні питань його контролю [20].	–

Таким чином, проаналізувавши визначення наведених вище термінів, автор прийшла до висновку про відсутність або невідповідність розкриття останніх у МСФЗ і українському законодавстві. Так, наприклад, у вітчизняному законодавстві відсутній термін «структурована компанія». Втім, як зазначає О.Е. Кузьмінська, характер відносин між підприємством-засновником структурованої компанії та самою структурованою компанією може вказувати на можливість першої контролювати діяльність другої. В зв'язку з цим показники фінансових звітів структурованої компанії можуть включатися до консолідованої фінансової звітності [15, с. 210].

Визначення іншого терміну, «спільне підприємство» відсутнє в П(С)БО. Тоді як у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» критерієм спільного підприємства визначається наявність у його складі іноземних суб'єктів. Утім, це визначення не охоплює сутності терміну «спільне підприємство» згідно МСФЗ.

Варто також зазначити, що окремі терміни та їх визначення у вітчизняному законодавстві подані некоректно. Це стосується в першу чергу терміну «корпоративне підприємство», який розкрито у Законі України «Про холдингові компанії» та у Господарському кодексі України (ст. 63). В останньому корпоративними підприємствами називаються не лише дочірні компанії, але й інші підприємства, не пов'язані відносинами залежності.

Проаналізовані в статті концепції та підходи, які містяться в МСФЗ та у вітчизняному законодавстві, дозволяють запропонувати визначення об'єкта КФЗ. Як вдалося з'ясувати, об'єкт КФЗ охоплює сукупність юридичних осіб, включаючи материнську, дочірні, асоційовані, спільні підприємства, структуровані компанії, які функціонують як єдиний об'єкт управління та які пов'язані між собою відносинами контролю, спільного контролю, суттєвого впливу.

Для ідентифікації об'єкта КФЗ важливо правильно класифікувати придбану частку компанії (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація придбанної частки за МСФЗ

Назва активу	Фінансовий інструмент	Дочірна компанія, бізнес	Дочірна компанія, група активів	Асоційована компанія	Спільна компанія	Актив для продажу
МСФЗ	МСБО 39М СФЗ 39, МСФЗ 7	МСФЗ 3, МСФЗ 10	МСФЗ 3, МСФЗ 10	МСФЗ 12 МСБО 28	МСФЗ 11	МСФЗ 5
Частка забезпечує контроль, спільний контроль, суттєвий вплив?	Ні	Контроль	Контроль	Суттєвий вплив	Спільний контроль	Контроль, спільний контроль, суттєвий вплив
Є наміри перепродати частку?	Ні	Ні	Ні	Ні	Ні	Так
Група спеціалізується на венчурному фінансуванні?	Можливі обидва варіанти	-	-	Ні	Ні	Можливі обидва варіанти
Компанія задовольняє критерії бізнесу?		Так				

Джерело: складено на основі: [7, с. 14]

Якщо описати процес класифікації придбанної частки за МСФЗ – отримаємо такий алгоритм:

1. Визначається наявність відносин контролю над фінансовою і операційною діяльністю придбанної фірми;

2. Якщо існує контроль, перевіряється чи має намір компанія продати частку та чи відповідає придбана компанія критеріям бізнесу;

3. Якщо ж контроль не був встановлений, то необхідно визначити чи спеціалізується група компаній на венчурному фінансуванні;

4. Якщо група компаній не спеціалізується на венчурному

фінансуванні, тоді визначається наявність відносин спільного контролю або суттєвого впливу над діяльністю компанії, яку придбали, та чи не планує керівництво перепродати частку;

5. Якщо придбана частка не відповідає жодному з наведених критеріїв, або ж група спеціалізується на венчурному фінансуванні, тоді до неї необхідно застосувати МСФЗ 9, МСФЗ 7 та класифікувати її як фінансовий інструмент [7, с. 15].

Висновки. Дослідивши підходи МСФЗ та вітчизняного законодавства щодо визначення окремих термінів, пов'язаних зі складом консолідованої групи, та наукові концепції щодо ідентифікації об'єкта КФЗ, автор робить такі висновки:

1. Загалом за МСФЗ та П(С)БО у складі групи компаній виділяються материнське підприємство та дочірні компанії. При цьому вітчизняне банківське законодавство розширює склад банківської групи до материнського банку, його дочірніх та/або асоційованих компаній. Таким чином, визначення терміна «група» у нормативно-правовій базі є неповним, тому що воно не включає асоційовані, спільні та структуровані підприємства, які становлять разом з материнським та дочірніми компаніями єдиний об'єкт управління;

2. Визначення материнського підприємства у МСФЗ 10 є значно ширшим, ніж у ПСБО 19. Так, згідно МСФЗ 10 контроль поширюється на будь-які суб'єкти господарювання, тоді як у відповідності з ПСБО 19 контроль здійснюється лише над дочірніми компаніями;

3. Щодо визначення дочірньої компанії відмітимо, що МСФЗ прямо вказує, що дочірньою компанією є некорпоративний суб'єкт. Натомість у Законі України «Про холдингові компанії» та Господарському кодексі України пропонується назва дочірньої компанії як корпоративного підприємства;

4. Щодо асоційованої компанії МСФЗ передбачає можливість права істотного впливу на об'єкт інвестування навіть якщо материнська компанія утримує менше ніж 20% голосів в іншій компанії та відсутність прав істотного впливу при частці в капіталі понад 20%. Саме тому визначення асоційованої компанії, яке пропонується бухгалтерськими стандартами, на відміну від Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», не передбачає чіткої частки участі інвестора у

статутному капіталі об'єкта інвестування;

5. Визначення «структурована компанія» в українському законодавстві відсутнє, а термін «спільне підприємство» не визначається в П(С)БО. При цьому визначення спільного підприємства, яке подається у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», але воно не відображає сутності цього поняття за МСФЗ.

6. Об'єкт КФЗ охоплює значно ширший перелік компаній, ніж ті, які фактично включаються в периметр консолідації при формуванні КФЗ.

7. Наведений у статті алгоритм класифікації придбаної частки у статутному капіталі компанії спрощує процес ідентифікації відповідного учасника групи для відображення інформації про нього у КФЗ.

1. Амбарчян М.С. Управління периметром консолідації як елемент управління банківською групою / М.С. Амбарчян // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 3–7.
2. Амбарчян М.С. Аналіз консолідованої фінансової звітності банків: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / М. С. Амбарчян; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – Київ, 2014. – 20 с.
3. Валеева Г. Как определить периметр консолидации / Г. Валеева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msfo-practice.ru/article.aspx?aid=285079>
4. Глухова Е.В. Об определении объекта консолидированной финансовой отчетности в МСФО и в российской учетной науке и нормативной базе / Е.В. Глухова // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований Сер.: Экономические науки. – 2011. – № 1. – С. 20–24.
5. Горбатюк Н.М. Спільні підприємства у контексті П(С)БО та чинного законодавства / Н.М. Горбатюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/875/>
6. Господарський кодекс України: Кодекс, виданий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змін. та доп.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>
7. Грибановский А.М. Учет и отражение сделок по слиянию и поглощению в консолидированной отчетности в соответствии с МСФО: автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.00.12 / А.М. Грибановский. – М., 2010. – 25 с.
8. Давидов Г.М. Звітність підприємств [Текст]: навч. посіб. / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – К.: Знання, 2010. – 623 с.
9. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI (зі змін. та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=514-17>.
10. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III (зі змін. та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

11. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ (зі змін. та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
12. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-ІІІ (зі змін. та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
13. Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 № 3528-ІV (зі змін. та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>
14. Костюченко В.М. Облік і аналіз діяльності групи підприємств, як єдиної економічної одиниці: монографія / В.М. Костюченко; МОН України, Міжнародний ін-т менеджменту (МІМ-Київ). – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 504 с.
15. Кузьмінська О.Е. Розкриття питань консолідації фінансової звітності в облікових стандартах / О.Е. Кузьмінська // М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; відп. ред. А.Ф. Павленко. – 2008. – Вип. 10. – С. 207 – 216.
16. Лучко М.Р. Основи складання консолідованої фінансової звітності: навч. посіб. / М.Р. Лучко; ВПНЗ «Європ. ун-т», Терноп. філ. – Тернопіль: Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2012. – 76 с.
17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 28 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/file/link/394626/file/IAS%2028%20%20\(ed_2013\)ua.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/394626/file/IAS%2028%20%20(ed_2013)ua.pdf)
18. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/file/link/394646/file/IFRS%2010%20%20\(ed_2013\)ua.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/394646/file/IFRS%2010%20%20(ed_2013)ua.pdf)
19. Міжнародний стандарт фінансової звітності 11 «Спільна діяльність» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/file/link/394647/file/IFRS%2011%20%20\(ed_2013\)ua.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/394647/file/IFRS%2011%20%20(ed_2013)ua.pdf)
20. Міжнародний стандарт фінансової звітності 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/file/link/394648/file/IFRS%2012%20%20\(ed_2013\)ua.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/394648/file/IFRS%2012%20%20(ed_2013)ua.pdf)
21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 628 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13>
22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>
23. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств»,

- затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 № 163 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>
24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2001 № 303 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>